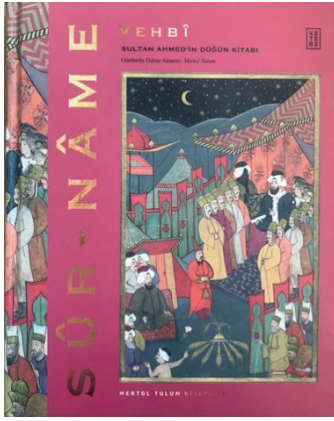

Dr. Öğr. Üyesi Esra MERCAN

SÛR-NÂME “SULTAN AHMED’İN DÜĞÜN KİTABI”

Seyyid Vehbi,
Günümüz Diline Aktaran Mertol Tulum, (2021),
İstanbul: Ketebe Yayınları, 519 s.,
ISBN: 978-625-7587-26-6

Farsça’da “düğün, ziyafet, şenlik” anlamına gelen *sûr* kelimesi ile “mektup, yazılı belge” mânâsındaki *nâmenin* birleşmesinden oluşan *Sûrnâme*, Osmanlı döneminde padişah çocuklarının doğum, sünnet ve düğün törenlerini anlatan manzum, mensur ya da manzum-mensur yazılan eserlerdir. 1720’de III. Ahmed’in oğulları Süleyman, Mustafa, Mehmed ve Bayezid’in on beş gün süren sünnet törenlerini anlatan, sûmâmelerin en önemlisi Seyyid Vehbî tarafından mensur-man-zum karışık olarak yazılan Sûrnâme-i Vehbî’dir. Yirminin üzerinde nüshası tesbit edilen eserin Levni’nin minyatürlerini içeren nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi’ndedir (Aynur, 2009: 565- 566). 137 adet minyatürün yer aldığı eser hane-

nedan doğumları ve düğünleri gibi özel nedenlerle düzenlenen şenliklerin anısına, eski Osmanlı geleneğine bağlı olarak yazılan ve resimlendirilen kitaplardan biridir. Söz konusu şenliklerden resmigeçit, müzikli temsiller, cambazlık ve havai fişek gösterilerinin hepsi Levni’nin minyatürlerinde mükemmel bir biçimde işlenmiştir. Kitabın metni bir saray şairi olan Seyyid Vehbi tarafından yazılmıştır (Dikmen, 2009: 74).

Osmanlı dönemi Türk edebiyatında sünnet, evlenme ve tahta çıkma münasebetleriyle yapılan şenlikleri anlatan sûrnâmelerin önemi, yazıldıkları zamanı bütün yönleriyle yansıtmaları, bu yüzden de araştırmacılar için zengin kaynaklar olmalarıdır. Bilinen sûrnâmeler içinde en geniş, en şöhretlisi ve Türk kültür tarihi açısından en önemlisi Vehbi’ye ait olan bu sûrnâmedir.

ORCID ID : 0000-0002-79761173
DOI : 10.31126/akrajournal.1215911
Geliş tarihi : 07 Aralık 2022/- / 14 Mart 2023
*Sinop Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi.

“...Bir büyük devlet düzeni, bu düzeni yöneten insanlar, pek çok ilgi çekici yönüyle günlük hayat, Osmanlı şehir kültürünün olanca zenginliği, bugün yalnızca övünç duyulabilecek bir üstünlüğü yansıtan bütün sesler, renkler ve görüntüler ve daha nice özellikleriyle yaşanmış bir tarih dönemi... İhtişam ve bu ihtişama yaraşır bir devlet düğünü ve şöleni... 18. yüzyılın ilk çeyreğinde, olumsuz gelişmelere rağmen yine de gününün en büyük imparatorluğu ve bu imparatorluğun büyüklüğünü o günün dünyasına gösteren bir sultan: Sultan III. Ahmet ve benzersiz bir dil ve üslupla bu devlet düğününde olan biteni bütün ayrıntısıyla aktaran bir dil ve kalem ustası: Vehbi. Biri devlet ihtişamını, diğeri bu ihtişama yaraşır bir dil ve sanat kudretini temsil eden iki insan: Sultan Ahmet ve Vehbi... Ve göz kamaştırıcı bir düğün...” (Kitabın arka kapağından).

2000 yılında Borusan Kültür ve Sanat Yayınlarından üç ciltlik tıpkıbasım olarak yayımlanmış olan “Sûrnâme-i Vehbi” adlı eserin, yazar Mertol Tulum’un da isteği ile daha çok okura ulaşabilmesi adına 2007 yılında Kabalcı Yayınevi’nden ikinci baskısı yapılmıştır. 2021 yılında ise Ketebe Yayınlarından üçüncü baskının yapılması ile yeni okuyucularla buluşmuştur. Yayınevinin hazırlamış olduğu Mertol Tulum Kitaplığı dizisinin dördüncü kitabı olan eseri yayıma hazırlayan Yusuf Genç, editör Mehmet Mahur Tulum’dur. Kitabı günümüz diline aktaran Mertol Tulum’un araştırma, inceleme ve tenkit yazıları dışında yayımlanmış yirmi üç kitabı bulunmaktadır.

İçerisinde nakkaş Levni’ye ait minyatürlerin de aslına uygun bir biçimde aynı sayfalarda yer aldığı eserin metni günümüz diline aktarılmıştır. Önsözde Tulum’un da belirttiği gibi *eserin şekil özellikleri elden geldiğince korunmuş, öte yandan hem edebiyat dilinde ortak hem de Vehbi’nin kendi hayal dünyasının ürünü olan mecazları değiştirmeden anlaşılır dil kalıpları hâlinde vermek, yapılan aktarma işinde benimsenen esas olmuştur* (Tulum, 2021: 8).

Kitap metni “Başlangıç” ve “Giriş” bölümlerinden sonra her düğün gününün ayrı bölümler oluşturduğu toplam 15 bölümden oluşmaktadır. Son iki bölüm “Yeni Saray’da yapılan toplu, sünnetler, eğlence ve şenlikler” ile “düğün alayının geçişi ve şehzadelerin sünnet edilmeleri” başlıkları ile ayrılmıştır. Ekler kısmında Tulum’un minyatürlerle ilgili açıklamaları verdiği yaklaşık 70 sayfalık bir kısım ile özel adlar ve kısaltmaların olduğu okuyucuya yardımcı olabilecek bir bölüm mevcuttur.

Sayfa 1b ile 3b’ye kadar olan beş sayfalık “Başlangıç” bölümü nazım türde yazılmıştır. Çeviri yapılırken cümle sonlarındaki benzerlikler ile yüklem uyumu yakalanmaya ve orijinal metnin anlamının bozulmamasına dikkat edilmiştir. İkinci sayfada yazar Vehbi’nin sultan III. Ahmed’i övdüğü satırlar yer almaktadır. “... Başka bir padişahın zamanında böyle rahatlık oldu mu; söyle? Yeniçerilere maaşlarını vaktinde ödediği gibi, pek çok kimseye de durumuna ve yerine uygun geçimlik dağıtıp durmaktadır.

Fazla ve gereksizi ayırıp atarak devlete düzen veren odur, sikke onun zamanında düzeltilmiştir...

... Döneminde yaşayanlar onun sayesinde huzur ve rahat içindedirler; onun koruması altında cihan kaygısız ve tasasızdır.” dizeleri bunlardan birkaçıdır.

Vehbi, sultanın barış ile cihanı sevindirdiğini, asıl maksadının cihanda kaygıdan uzak eğlenceli bir ortam yaygınlaştırmak olduğunu, düğünün tüm bunlara bahane olduğunu dile getirmektedir. Düğün yeri olarak görüş birliğiyle Okmeydanı seçilmiş, uçsuz bucaksız alan çiçeklerle donatılmıştır. Gün boyu fişekler atılmış, cirit oynanmış, yarışlar düzenlenmiştir. Vehbi bu bölüme şu dizelerle son vermektedir:

“Ey Vehbi! Yetişir artık, uzatıp durma; sözün bıkkınlık verecek kerteye varmasından sakın.

“Sözün cana sefadır” dedikse de, sana bizi usandır diye kim?

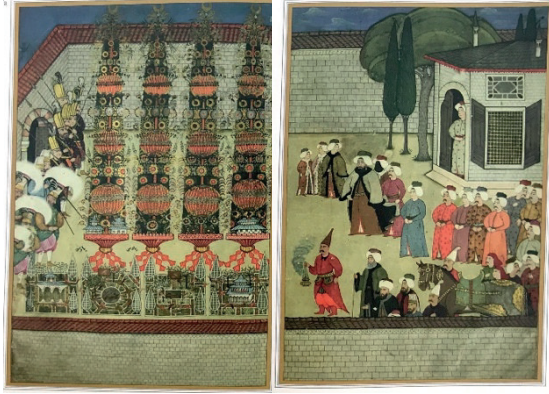
Nazmın farz edelim ki, bir inci gerdanlıktır; ama artık biraz da nesrinle cevherler saç.”

Giriş bölümü 17 sayfalık düz yazı metinden meydana gelmektedir. Bu kısım sünnet düğünü yapılacak olan dört şehzade Süleyman, Han Mehmet, Han Mustafa ve Bayezid’e methiyeler dizilmesi ile başlar. Bölümde 18 Eylül 1720’de başlayan düğünün devlet büyüklerine gönderilen davet mektubunun bir sureti de yer almaktadır. Davette yer alan vezirler, paşalar, hanımlar burada kaleme alınmış, düğün emini Mutfak Emini Halil Efendi’nin şölen için satın aldığı şeyler zikredilmiştir. Ayrıca şehzadelerin başlarının gözlerinin sadakası için sünnet edilecek beş bin çocuk için de elbiseler diktirilmiştir.

29 Ağustos günü Sultan eski saraya doğru yola çıkıp Okmeydanı’na geldiğinde şehzadeler düğün nahıllarını¹ görmek istediğinden yaya olarak alanı gezmişlerdir. Bölümdeki iki minyatür Sultan’ı şehzadeleri ve maiyeti ile saray bahçesindeki nahılları ve şeker bahçelerini seyrederken tasvir etmektedir (Resim 1). Sadrazamın önderliğinde düğün yerinin yerleşim düzeni belirlenmiş, padişah otağı ve diğer çadırlar meydana kurulmuştur. 10b ve 11a’da yer alan minyatürlerde düğün için kurulan çadırlar ve şenlik için hazırlanan Okmeydanı’nın genel görünümü yer almaktadır.

İlk günde Sultan’ın ve sadrazam, defterdarlar, divan mensupları gibi devlet büyüklerinin düğün alanına gelip çadırlarına yerleşmeleri anlatılmaktadır. Bu bölümde yer alan sekiz minyatürde Sultan’ın alay eşliğinde alana teşrif edişi ve sadrazamın gelişi resmedilmiştir. Sultana hediyeler sunulmuş, sofralar ku-

1. Arapça “nahl” hurma anlamına gelmektedir. Balmumundan yapılmış ağaç, çiçek, meyve şeklindeki nahıllar Osmanlı döneminde düğün ve şenliklerde geçit törenlerinde kullanılmıştır (Nutku, 2006: 299).

Resim 1: Sultan'ın nahılları ve şeker bahçelerini görmek üzere şehzadelerle eski saraya gelmesi ve bahçede gezmesi, Sünnâme-i Vehbi, 7a- 6b.

rumuş, gösteriler başlamıştır. Bölümde yer alan minyatürlerde tulumcular, kuklalar, cambazlarla pilav ile zerdinin ikram edilişi, devletin üst rütbeli yöneticilerine kurulan sofralar tasvir edilmiştir. Vehbi, Sultan'a ve şehzadelere sunulan hediyeleri edebî dildeki hakimiyet ve ustalığı ile okuyucuya aktarmaktadır. Düğünün ilk günü şenlik meşaleleri ve fıskiye fişeklerinin yakıldığı akşamı ile sonbulmuştur.

İkinci güne çengilerin raksı ile başlanmış, diğer gösterilerle birlikte bu anları Vehbi cümleleri ile, Levni nakşı ile tasvir etmiştir. Mısırlı oyuncuların sergilediği gösteriler, ulema sınıfı ileri gelenlerinin Sultan tarafından kabulünden sonra alana 138 sünnet çocuğunun gelip çadırlarına geçmesi minyatürlerde de anlatılmaktadır. Cirit gösterisinin tasvirinin olduğu minyatürde sahnenin arka planında kadın ve erkeklerin bulunduğu seyirciler de yer almaktadır. Sonrasında gelen tersane işçileri Vehbi'nin deyişiyle *Nuh zamanından kalma görüp geçirmiş yaşlıların görmediği ustaca gösteriler* yaparak şarkılarla karada gemi yürütmüş, akabinde Topçular Ocağı tarafından hazırlanan bir fil maketine bağlanmış kalenin geçişi canlandırılmıştır (Resim 2). Ziyafetler ve akşam yapılan fişek gösterileri neticesinde ikinci gün bitmiştir.

Üçüncü gün Sadrazam'ın isteği ile ilk iki gün yapılan gösteriler, eğlenmeyi göremeyen misafirler için yineletilmiş, ardından ip cambazları ve onların çırakları olan sekiz yaşındaki kız çocuğu oyunlar sergilemiştir. Yemek merasiminin tamamlanmasından sonra Aynalıkavak Sarayı önünde

Resim 2: Topçuların hazırladığı karada yürütülen döner kale ve kaleyi çeken fil, Sünnâme-i Vehbi, 41a-40b

Resim 3: Aynalıkavak Sarayı önünde denizde gerçekleştirilen gündüz gösterileri, Sûrnâme -i Vehbi, 90a- 89b.

rıhtıma otağlar kurulmuş, gece deniz şenliği düzenlenmiştir. Vehbi'nin geçiş sırasına göre tasvir ettiği salları, Levni farklı sıra ve nitelikler ile betimlemiştir.

Sonraki iki gün yeni gelen konukların sadrazamı ziyaretinden sonra musiki faslı başlamış, ayıcılar ve maymuncular gelerek "Ço-mar" lakaplı kapı kethüdasının ayı ile güreşi tasvir edilmiştir. Sünnet çocuklarının alayla meydandan geçmesinin ardından Mısırlı Hacı Şahin ve ar-

kadaşları ile ip cambazları gösterilerine devam etmiştir.

Altıncı gün meslek sınıflarının alayla geçişi başlamış, değirmenciler, ekmeçiler, kasaplar, aşçılar, kebabçılar, mumcular geçtikten sonra ziyafetler ve fişek gösterileri ile gün sonlanmıştır.

Sonraki gün gösterilere Aynalıkavak önünde devam edilmiş, düğünün son gününe kadar meslek sınıflarının geçişi, ziyafetler, ziyaret ve hediye sunumları, cirit, hokkabazlıklar ve çeşitli gösteriler tüm gün sürmüştür (Resim 3). Bakkallar, yorgancılar, takkeçiler, kuyumcular, esnaf ve tüccarlar gibi birçok meslek grubunun tasviri Vehbi'nin kaleminden, Levni'nin de fırçasından çıkmıştır. Çadırlar toplandıktan sonra vezirler, eminler, meslek sınıfları, oyuncu ve göstericiler, topçular yerlerine dönmek üzere izinli sayılmıştır. Şehzadelerin sünnet törenleri Yeni Saray'da (Edirne) yapılacaktır. 15 gün boyunca geceli gündüzlü devam eden bu muhteşem düğünün son gösterisi Eski Saray'daki

Resim 4: Düğün alayından, tepsilerdeki şekerler ve şeker bahçelerinin taşınması, Sûrnâme -i Vehbi, 163a- 162b.

nahıl ve şeker bahçelerinin Yeni Saray'a taşınmasıdır (Resim 4). Vehbi'nin ihtişamlı bir dil ve üslup ile anlattığı bu gösteri nakkaş Levni tarafından da görkemli bir şekilde tasvir edilmiştir. Sanatçı bu alayı karşılıklı sayfalar hâlinde düzenlediği otuz altı minyatür ile resmetmiştir.

Yoğun bir çalışma süreci ve büyük emeklerin ürünü olan bu önemli kitap edebî ve sanat yönünden taşıdığı değerlerinin dışında 18. Yüzyılın başlarındaki sosyal yaşama ışık tutması yönünden de kıymetlidir. Eser döneminin saray hayatı, alışkanlıkları, gelenekleri ile meslek gruplarına ve eğlence anlayışına da ayna tutmuştur. Yazar Vehbi'nin edebî yönden zengin satır ve mısraları özelliklerini kaybetmeden aynı değerler ile günümüz Türkçesine çevrilmiş, geniş kitlelerin anlayabileceği ve okurken keyif alabileceği şekilde edebiyat ve sanat dünyamıza kazandırılmıştır. Nesir ve şiir çevirilerinin yanı sıra yazar, değiştirip akışı bozmamak adına, olduğu gibi kullandığı kelimelerin ya da terimlerin de parantez içinde "yani" notu ile gerçek anlamlarını vermiştir. Kitabın sonunda yer alan "minyatürlerle ilgili açıklamalar" bölümünün de okuyucuya faydası büyüktür. Tulum, minyatürleri metin ile paralel bir şekilde yorumlarken, Levni'nin, yazar Vehbi'nin anlatımları ile örtüşmeyen ya da farklı bir şekilde yorumladığı tasvirlerine de değinmiştir. Son kısımdaki "özel ad ve terimlerle ilgili notlar" şeklindeki mini sözlük bölümü de yine okuyucunun çıkarlarının ne denli gözetildiğinin bir kanıtı niteliğindedir.

Her bakımdan, her yönüyle benzersiz bir eser olan, şanlı geçmişimizin gidererek kaybolan yaşanmışlıklarını, bugün arar olduğumuz değerlerini söz, renk ve resimler hâlinde önümüze getiren *Seyid Vehbi'nin Sûrnâmesi* zengin kaynaklarımızın bir ürünü olarak günümüze ulaşmıştır. Edebiyat ve resim olarak iki farklı anlatım diline sahip iki büyük sanatçıya ait bu eserin çevrilmesi ile Tulum literatüre önemli bir katkı sağlamıştır. İlk lüks basım hâliyle ulaşılamaz bir yerde olan kitap, tükenen baskıların da neticesinde yeniden okuyucu ile buluşmuş, Tulum'un da dediği gibi üçüncü baskı ile yeniden görülme alanına girmiştir.

KAYNAKÇA

- Aynur, H. (2009). "Sûrnâme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 37, 565- 567.
Dikmen, H. (2009). "Seyyid Vehbi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 37, 74- 75.
Nutku, Ö. (2006). "Nahıl", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 32, 299- 300.
Tulum, M. (2021). *Sûrnâme Sultan Ahmed'in Düğün Kitabı*. İstanbul: Ketebe Yayınları.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Resim 1: Sultan'ın nahılları ve şeker bahçelerini görmek üzere şehzadelerle eski saraya gelmesi ve bahçede gezmesi. Tulum, M. (2021). *Sûrnâme Sultan Ahmed'in Düğün Kitabı*. İstanbul: Ketebe Yayınları, s: 30- 31.

Resim 2: Topçuların hazırladığı karada yürütülen döner kale ve kaleyi çeken fil. Tulum, M. (2021). *Sûrnâme Sultan Ahmed'in Düğün Kitabı*. İstanbul: Ketebe Yayınları, s: 116- 117.

Resim 3: Aynalıkavak Sarayı önünde denizde gerçekleştirilen gündüz gösterileri. Tulum, M. (2021). *Sûrnâme Sultan Ahmed'in Düğün Kitabı*. İstanbul: Ketebe Yayınları, s: 236- 237.

Resim 4: Düğün alayından; tepsilerdeki şekerler ve şeker bahçelerinin taşınması. Tulum, M. (2021). *Sûrnâme Sultan Ahmed'in Düğün Kitabı*. İstanbul: Ketebe Yayınları, s: 398- 399.